

ELMMETRİK TƏDQIQATLAR VƏ İNFORMASIYANIN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Nadir İsmayılov

*Bibliografişünaslıq kafedrasının müdiri, dosent
kafedra_bibliograf@mail.ru*

Validə Quliyeva

*Bibliografişünaslıq kafedrasının magistrantı
qlv96@bk.ru*

Xülasə: *Məqalədə elmmetriya termininin tarixindən, həmçinin müasir dövrdə bu sahənin fəaliyyət dairəsindən bəhs olunur. İnformasiyanın qiymətləndirilməsi haqqında qeyd edərək mövcud impakt faktorlu jurnalların rolu, təqdim olunan istinadların vacibliyi irəli sürülmüşdür. Məqalədə "Web of science Core Collection" platformasının informasiyanın qiymətləndirilməsi istiqamətində göstərdiyi fəaliyyətə xüsusi yer ayrılmışdır. Jurnalların özünəistinad əmsalı, məqalələrin nisbi təsirlilik indikatorlarının fəaliyyət göstərdiyi kontekst, analitik üstqurumlar, orta istinad olunma barəsində məlumat verilmişdir.*

Açar sözlər: *Elmmetriya, elmmetrik tədqiqatlar, informasiyanın qiymətləndirilməsi, impakt faktorlu jurnal, özünəistinad*

Elmmetriya elmin təkamülünü və vəziyyətini, o cümlədən elmi fəaliyyətin struktur və dinamikasını, elmi informasiya axını və massivlərini çoxsaylı riyazi-statistik hesablamalar və digər kəmiyyət-keyfiyyət göstəriciləri üzrə öyrənən elm sahəsidir. Elmmetriyanı elm haqqında elm də adlandırmaq mümkündür. İnfometriyanın əsasını təşkil edən elmmetriya elmşünaslığın bir qolu kimi yeni formalaşsa da, elmi məlumatların ölçülməsinə və şərh edilməsinə maraq hələ XIX əsrin ikinci yarısından, elmi statistikanın yarandığı vaxtlardan mövcud olmuşdur. Lakin elmmetriyanın müstəqil bir elm sahəsi kimi formalaşmağa başlaması az qala bir əsr sonraya, İkinci Dünya müharibəsi dövrünə təsadüf edir. Məhz o illərdə, dünyada elmə maraq kəskin şəkildə artmış, elmin müxtəlif parametrlər üzrə təhlili zamanı yaradıcı məhsuldarlığın inkişafına təsir edən dayanıqlı statistik qanunauyğunluqlar (Zipf-Lotk-Pareto bölgüsü üzrə) aşkar olunmuşdur. Sonrakı illərdə Böyük Britaniyada C.Bernalın ("Elmin sosial funksiyaları", 1939), ABŞ-da D.C.Praysın ("Elmi təhlilin kəmiyyət metodu", 1960), SSRİ-də V.Nalimov və Z.Mulçenkonun ("Elmmetriya", 1969) rəhbərliyi altında elmi fəaliyyətin nəticələrinin qiymətləndirilməsi üzrə müxtəlif tədqiqatlar aparılsa da, artıq qeyd etdiyimiz kimi, bu sahədə Yucin Harfildin araşdırmaları və fəaliyyətləri daha əhəmiyyətli olmuşdur. {1, s.67}

Elmin cəmiyyətin həyatında tutduğu yeri Əbu Turxan bu fikirlə qiymətləndirmişdir:

"Elm yarandıqdan sonra hər şey zaman-zaman onun qiymətinə bürünüb səliqə-sahman tapdı və günlərin birində o özünə də öz donluğundan paltar biçmək fikrinə düşdü".

Əbu Turxan

Bu gün yeni informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı insan fəaliyyətinin bütün sferalarının müxtəlif sahələrində informasiyanın qiymətləndirilməsi və diaqnostikasını günün zəruri tələbi edir. Kitabxanalar cəmiyyətin informasiya təminatını ödəyən ən vacib sosial struktur olduğuna görə informasiyanın qiymətləndirilməsi və diaqnostikası məsələlərində mühüm vəzifələr tutur. Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması zamanı açar anlayışlardan biri "informasiya resursları" anlayışıdır. Bu anlayışın şərhinə və müzakirəsinə informasiyalı cəmiyyətə keçidlə bağlı danışıqlar zamanı başlanılmışdır. "Informasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbulu ilə qeyri-müəyyənliyin böyük bir hissəsi aradan qalxmışdır. Məhz bu qanunla informasiya resursları mülkiyyət hüququ obyektinə hesab edilir. Elmin hansı miqyasda öyrənilməsi "elm" anlayışının hansı mənada götürülməsindən, elm sisteminə hansı struktur səviyyəsinin daxil edilməsindən asılıdır. Belə ki, əgər ancaq müstəqim mənada elmdən, yeni elmi yaradıcılıq prosesindən, yeni elmi biliklərin əldə edilməsindən, elmi kəşflərdən danışırıqsa, onda elmin həm məntiqi-epistemoloji, həm də sosial sistem kimi həcmi minimal olacaqdır. {4, s.121}

Kitabxanalar cəmiyyət üzvlərini yeni və aktual informasiya ilə təmin etmək vəzifəsini daşıyır. Bu məqsədlə kitabxanalarda bibliometrik təhlilin aparılması həyata keçirilməlidir.

"Elm" sisteminin dəqiq mənzərəsinin məlum olmaması elmi idrak kateqoriyalarının mahiyyətinin müəyyənləşdirilməsi üçün də çətinlik törədir. Məsələn, P. V. Kopnin yazır: "Hipotez – elmin inkişaf formasıdır". Aydın məsələdir ki, burada "elm" sözü bir silah kimi işlənmiş və yalnız "konkret yaradıcılıq aktında "elmi fikir" ifadəsini əvəz etmişdir. Belə misallardan çox gətirmək olar. Lakin, nə qədər ki, elm bir sistem kimi müəyyənləşdirilməyib, bu cür qeyri-müəyyən şərhlər müəlliflərin təqsiri kimi deyil, obyektiv zərurət kimi qiymətləndirilməlidir. {4, s.132}

Çox zaman elmmetriya termini ilə paralel, bibliometriya termini də işlənir. Bibliometriya termini ilk dəfə P. Otle tərəfindən 1934-cü ildə irəli sürülmüşdür. Lakin Alan Pritchardın 1969-cu ildə "Journal of Documentation" dərgisində çap etdirdiyi "Statistik bibliografiya və ya bibliometriya adlı məqaləsində rast gəlinib. "Bibliometriya" termini "biblio" və "metriya" ifadələrinin birləşməsindən meydana gəlmişdir. Mənası kitabı dəyərləndirmək, qiymətləndirmək deməkdir. Bibliometrik təhlil kitabxana fondunu günün tələblərinə uyğun formalaşdırılmasına, oxuculara ən yeni və daha əhəmiyyətli informasiya resurslarına əlverişliliyi təmin etmək üçün gözəl vasitədir. Lakin kitabxanalarda bibliometrik təhlil informasiya cəmiyyətinin sifarişi olaraq 90-cı illərdən tətbiq edilməyə baş-

lanmışdır. Buna səbəb iki əsas faktor kimi göstərilir: yeni informasiyaya artan tələbat, bibliometrik qanun və təhlil metodları ilə işləməyi bacaran kitabxanaçı kadr ehtiyatlarının hazırlanması. Bibliometrik tədqiqat üsullarının tətbiqi ilk növbədə aşağıdakı mühüm faktorları müəyyən etməyə imkan verir:

1. İnformasiyanın köhnəlməsi sürəti
2. Bu və ya digər elmi mövzu üzrə nəşrlərin əsas kütləsi
3. Nəşrləri xüsusi elmi statusa (impakt faktora) malik olan dərgilər
4. Alimlərin elmi aktivlik dərəcəsi
5. Elm və təhsil məsələlərinin reytingi və s.

Bu məlumatlar kitabxanalarda müasir İKT-yə əsaslanan bibliometrik informasiya xidmətinin təşkili əsasında əldə edilə bilər. Hazırda AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun E-kitabxana Mərkəzində Bibliometriya sektoru fəaliyyət göstərir. İnformasiya texnologiyalarının inkişafının nəticəsi böyük əksəriyyətinin nəinki ənənəvi analoqu olmayan, hətta rəqəmsal maddi daşıyıcısı olmayan nəhəng elektron sənəd axını oldu. Söhbət şəbəkə informasiya resursları axınından gedir. Bu resursların böyük əksəriyyəti dünya mədəniyyət irsinin bir hissəsi hesab edilir və hal-hazırda bir çox ölkələrin mütəxəssisləri onların qorunub saxlanması ilə bağlı təlaş keçirməkdədirlər. Sektorda mütəxəssislər tərəfindən bibliometriyanın inkişafı, müasir vəziyyəti və inkişaf perspektivləri, bibliometrik vəsaitlərin hazırlanması, elektron kitabxanalarda sosial şəbəkələr, bibliometrik üsullar vasitəsilə elektron kitabxanalarda xidmətin keyfiyyətinin yüksəldilməsi kimi məsələlər müxtəlif aspektlərdən tədqiq edilir.

Elmi istinad bazalarında hər bir jurnal elmin bu və ya digər sahəsinə aid edilir. Bu halda göstərilən fəsilə haqqında söhbət gedəcək bütün indiqatorların hesablanması zamanı məqalənin tematik rubrikası (sütun, fəsil, sərlövə) istinad verilənlər bazasında məqalənin dərc olunduğu jurnalın tematik rubrikasına görə müəyyən olunur. Eyni jurnalın bütün məqalələri eyni rubrikaya edilir. Sahədən başqa hər bir dərc olunmuş əsərə bibliografik verilənlər bazasında sənədin tipi verilir. Bu elmi məqalə (article), elmi icmal (Review), redaktor qeydi (Editorial), məktub (letter) və s. ola bilər. Elmi icmal tipli sənədlər, elmi məqalə tipli sənədlərdən daha çox istinad olunur. Məqalədə göstərilənlər – onu yazan müəllifin hansı təşkilatda çalışması barədə sualı cavablandırır. Bu cür halda müəllif eyni vaxtda bir neçə iş yerini göstərə bilər və bu informasiya istinad bazasına ötürülür.

Birgə müəlliflik – əsərlərin müəllif, təşkilat və ölkələrə aid edilməsi zamanı birgə müəllifliklə bağlı bir sıra məqamlar ortaya çıxmış olur. Bir neçə müəllifin yazdığı məqalənin hesaba alınmasının bir neçə üsulu var: tam hesab (whole) və ya (total counting) həmmüəlliflərin hər birinə bir məqalə hesablanır. Müəllifin məqaləni tək ya da iyirmi kolleqası ilə əməkdaşlıqla yazmasından asılı olmayaraq onun statistikasına bir əsər əlavə olunur. Eyni qayda təşkilat və ölkələr üçün də keçərlidir. Yəni, əgər təşkilat (ölkə) heç olmasa bir dəfə məqalə müəllifinin iş yerini siyahısında göstəribsə, bu məqalə tamamilə həmin təşkilata mənsub hesab olunur. Bundan başqa "kəsrlə hesab" adlı üsulda möv-

cuddur. Əgər məqalənin n sayda müəllifi varsa, demək hər müəlif 1/n sayda məqalə yazıb və müəllifin bütün işləri üzrə dərc oluna aktivliyi bu hissələrin cəmi kimi hesablanır. Eyni qayda təşkilatlar üçün də keçərlidir: hər bir məqalə təşkilatlar arasında bu təşkilatlarda çalışan müəlliflərin sayına uyğun hissələrlə paylanır. Biblioqrafik verilənlər bazası informasiyalardan təşkil olunmuş kolleksiyadır. Kembric Universitetinin lüğətində verilənlər bazası belə izah edilmişdir: verilənlər bazası – bir kompyüter daxilində toplanmış və asanlıqla nümayiş olunaraq dəyişdirilə bilən, istifadə olunan böyük miqdarda informasiya toplusudur. Verilənlər bazalarını biblioqrafik göstəricilərdən fərqləndirən bir sıra cəhətlər vardır ki, bu xüsusiyyətlər verilənlər bazalarının üstünlükləridir:

– milyonlarla informasiya qaynağını müxtəlif bazalardan əldə etməyə imkan yaradır.

– istənilən mövzu ilə bağlı, günün istənilən saatında və internet şəbəkəsi olan hər yerdə axtarış aparmaqla nəticə əldə etmək mümkündür. {3, s.117}

Biblioqrafik alətlər. Web of Science Core Collection verilənlər bazası və analitik üstqurumları.

Web of Science Core Collection “biblioqrafik verilənlər bazasına” və yaxud “elmi istinad verilənlər bazasına aid edilir”. “Web of Science Core Collection” biblioqrafik verilənlər bazasıdır. Bazanın 7 bloku var. Ümumilikdə 12000-dən çox jurnalı, 12000 konfrans materialları seriyasını və 50000-dən çox kitabı əhatə edir. “Web of Science Core Collection” Thomson Reuters biblioqrafik məhsullarının nüvəsi, başlıca hissəsidir. Təşkil olunduğu bloklara elmin müxtəlif sahələri üzrə müxtəlif növ sənədlər aid edilir:

– Science Citation Index Expanded – təbiət, texniki, tibb elmləri (1898-ci ildən)

– Sosial Science Citation Index – ictimai elmlər üzrə (1898-ci ildən)

– Arts and Humanities Citation Index (1975-ci ildən)

– Conference Proceeding Citation Index Science – təbiət texnika və tibb elmləri (1990-cı ildən)

– Book Citation Index – İctimai və Humanitar elmlər (2005-ci ildən)

Həmçinin bu bazadan başqa patentlər üzrə ixtisaslaşmış verilənlər bazası, bir sıra tematik verilənlər bazası, elmi istinadların milli (ölkə) verilənlər bazalarını da özündə ehtiva edən daha geniş platforma – Web of Science üzərində qərarlaşır. Elmi istinadlar bazalarına nələrin daxil olduğuna nəzər yetirsək görürük ki, biblioqrafik verilənlər bazalarının əsas tərkibini elmi jurnallar təşkil edir. Verilənlər bazasında bu jurnalların məqalələrinin tam mətni olmur. Bu bazalarda hər bir məqalə haqqında aşağıdakı məlumatlar saxlanılır:

– məqalə haqqında biblioqrafik məlumatlar

– məqalənin xülasəsi, o haldakı məqalənin ilkin mətnində xülasə olsun

– açar sözlər

– məqaləyə aid edilən tematika və nəşrin növü

– müəlliflərin işlədikləri təşkilatların, iş yerlərinin poçt ünvanı

– məqalədə istinad olunan ədəbiyyatın siyahısı, hansı ki bu sahə verilənlər bazası üçün həll edicidir və onu bibliometrik verilənlər bazası edir

– müxtəlif ikinci dərəcəli sahələr: jurnalın İSSN nömrəsi (dövri nəşrlər üçün nəzərdə tutulmuş beynəlxalq standart nömrəsi), orijinal sənədin dili, nəşriyyatın adı, ünvanı və s.

Beləliklə, əgər jurnal bibliometrik verilənlər bazasında qeyd olunursa, deməli bu jurnaldakı dərc olunmuş hər bir material haqqında verilənlər bazalarından yuxarıda sadalanan məlumatları əldə edə bilərik. Lakin bu halda bazada məqalənin tam mətni əks olunmayacaq. Jurnallar ilə yanaşı bibliometrik verilənlər bazasına son dövrlərdə müəyyən miqdarda konfrans materialları, kitablarda daxil edilə bilər. Bu halda verilənlər bazasına düşən sahələr jurnallar üçün sadalananlarla eynidir. Yalnız konfrans materialları üçün struktur vahidi məqalə yox, konfransdakı məruzə, kitablarda üçün isə kitabdan fəsil olacaqdır. Adətən məruzələrin mətni 4 səhifədən çox olur və mütləq halda istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı göstərilir.

Web of Science bazasına salınmış jurnallar:

– Bakı Dövlət Universitetinin “Tətbiqi və hesablama riyaziyyatı

– Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun əsərləri

– Neft Kimyası və Neft Emalı Prosesləri jurnalı

– Kimya problemləri

– ARDNŞ Elmi əsərləri

– Türk Dünyası Riyaziyyat Cəmiyyətinin Nəzəri və Tətbiqi Riyaziyyat Jurnalı”

– Xəzər Universitetinin “Xəzər Humanitar və Sosial Elmlər” jurnalı

İnformasiya təhlükəsizliyi problemləri E-elm üçün əsas tələblərdən biri informasiya təhlükəsizliyi və fərdi məlumatların mühafizəsi ilə bağlıdır. E-elm mühiti üçün informasiya təhlükəsizliyinin autentifikasiya, avtorizasiya, verilənlərin konfidensiallığının və tamlığının təmin edilməsi, protokollaşdırma və audit, ekranlama kimi baza texnologiyaları istifadə edilir, lakin onların e-elm mühitində həyata keçirilməsi bir sıra xüsusiyyətlərə malikdir. {2, s.75}

Analitik üstqurumlar . Web of Science Core Collectionda hər bir əsərin hansı sənədə istinad etdiyini və ya, hansı sənədin ona istinad etdiyini öyrənmə bilərik. Bunun üçün analitik alətlər və Journal Citation Reports (JCR), Essential Science Indicators (ESI) və InCites verilənlər bazası mövcuddur.

JCR – jurnalın bibliometrik göstəriciləri üzrə verilənlər bazasıdır. Burada jurnalda dərc olunmuş məqalələrin sayı, jurnalın aldığı istinadlar, edilmiş/alınmış istinadların xronoloji paylanması, impakt faktor haqqında məlumatlar və s əks olunur.

ESI – müəlliflər, təşkilatlar, ölkələr jurnalların bibliometrik indikatorları üzrə verilənlər bazasıdır. Burada müəlliflərin, ölkələrin, təşkilatların, jurnalların məqalələrinin miqdarı və onlara olunan istinadların miqdarı haqqında məlumat dərc olunur.

İnCites – təşkilatlar, ayrıca alimlər və ölkələrin bibliometrik göstəricilərinin detallı və dərin təhlilini aparmağa imkan verən analitik alətdir. Yalnız bu alət elm sahələri və jurnallar üzrə istinad olunmanın normallaşdırılmasını təmin edir. 2014-cü ildə məhsulun yeni və genişləndirilmiş variantı tərtib olundu.

Jurnalın impakt faktoru – İmpakt indikatorlar istinad göstəriciləri içərisində ən geniş yayılındır. Onlar içərisində isə ən məşhur və geniş istifadə olunan jurnalın impakt faktorudur. Onun hesablanması zamanı ikiillik dərc olunma pəncərəsi və birillik istinad pəncərəsi istifadə olunur. Jurnalın impakt faktoru konkret il üçün hesablanır. Dərc olunma pəncərəsi iki ildir. İmpakt faktor əvvəlki iki ildə dərc olunmuş məqalələrin hesabata ilində aldığı istinadların orta sayını xarakterizə edir. Məsələn olaraq buna 2013-cü ildə “Web of science Core Collection”-nin əhatə etdiyi bütün jurnallarda 2012-ci ildə “Успехи химии” jurnalında dərc olunan məqalələrə 124, 2011-ci ildə dərc olunmuş məqalələrə isə 154 istinad olunmuşdur. Yekunda 2011-2012-ci ildə “Успехи химии” jurnalında dərc olunan məqalələr 2013-cü ildə $125+154=279$ istinad alıb. Həm də, 2012-ci ildə jurnal 54, 2011-ci ildə 54, cəmi 2011-2012-ci illər ərzində 108 məqalə dərc edib. Bu jurnalın impakt faktoru $279:108 = 2.58$ nisbətində bərabərdir. Bu məlumatı JCR verilənlər bazasında tapmaq mümkündür. Həmçinin jurnalın impakt faktorunun hesablanması hər il iyun-iyul aylarına təsadüf edir.

Beşillik impakt faktor. Bəzi elm sahələrində, xüsusilə sosial və humanitar elmlərdə mütəxəssislər birliyi yeni bilikləri iki il kimi qısa müddətdə mənimsəyə bilmir. Buna görə jurnalların beşillik impakt faktorlarının qiymətləri dərc olunur. Əvvəlki beş il ərzində dərc olunmuş məqalələrə hesabata ilində olunan istinadların orta sayını xarakterizə edir.

Operativlik indeksi birillik dərc olunma pəncərəsi və birillik istinad pəncərəsini nəzərdə tutur. Operativlik indeksi elm dünyasının jurnalın məqalələrinə nə qədər cəld reaksiya verməsini, onun mətnlərinin nə qədər tez mənimsənilməsini göstərir.

Orta istinad olunma. Əgər yalnız ən təzə məqalələri öyrənsək, onların çoxu hələ onların elmi səviyyəsini tam əks etdirən, kifayət qədər istinad toplanmayıb. Digər tərəfdən çoxdan çıxmış məqalələrə nəzər yetirsək, bu zaman cari vəziyyəti qiymətləndirmək mümkün olmayacaq. Bu məsələnin həlli beşillik dərc olunma pəncərəsi və onunla üst-üstə düşən beşillik istinad pəncərəsinin istifadə olunmasıdır. Bu halda son beş ildə çıxan məqalələrə həmin beş ildə olunan istinadların sayı hesablanır.

Özünəistinadın rolu. Adətən jurnalların özünəistinad səviyyəsini yoxlamaq üçün iki göstərici istifadə olunur. Hər iki indikatorun ifadəsində həmin jurnalda dərc olunmuş məqalələrdə jurnala olunan istinadların sayı verilir. Birinci göstəricinin məxrəcində jurnalın aldığı bütün özünə istinadların sayı verilir. Bu göstərici özünəistinad edilmiş əmsal adlanır və jurnalın aldığı bütün istinadlarda özündən aldığı istinadların payını ifadə edir. İkinci göstəricinin məxrəcində jurnalın etdiyi istinadların sayı verilir. Bu göstərici özünəistinad-

olunma əmsalı adlanır və jurnalın etdiyi bütün istinadlarda özünə etdiyi istinadların payını göstərir. Özünəistinad edilmiş əmsalının yüksək olması göstərir ki, bu jurnala özündən başqa demək olar ki, heç kim istinad etmir və bu jurnalın az əhəmiyyətli olduğunu göstərir. Özünəistinad olunma əmsalının yüksək olması göstərir ki, jurnal özündən başqa heç kimə istinad edə bilmir. Yəni jurnal qapalı, təcrid olunmuş elm sahəsinə aiddir.

2005-ci ildə Amerikanın Kaliforniya Universitetinin fiziki Horhe Hirş klassik “istinad indeksi”-nə alternativ olaraq “hirş indeksi” adını almış yeni elmometrik göstəricisini təklif etdi. Bu göstərici digərlərindən köklü şəkildə fərqlənir, belə ki, eyni vaxtda alimin əsərlərinin sayını və onların istinad olunmasına kompleks qiymət verməyə çalışır (yəni “kəmiyyət və keyfiyyətinə”). Bundan başqa, Hirş indeksinin hesablanması məqsədli şəkildə orta kəmiyyətin, məqalələrin orta istinad olunmasını qiymətləndirməkdən çəkinir. Bunun öz mənası var, belə ki, orta qiymətə gətirmə tez-tez tədqiq olunan məqalələr çoxluğunun tam mənzərəsini verə bilmir və müəllif və təşkilatların elmi fəaliyyətinin effektivliyinin düzgün müqayisəsini aparmağa imkan vermir. Orta qiymətə gətirmə zamanı olduqca çox istinad alan əsərlər güclü təhrif olunmaya səbəb ola bilər. Sənəd-informasiya axınının bibliometrik təhlilə cəlb olunması keçən əsrin 50-ci illərinə təsadüf olunur. {5, s.21}

WorldCat biblioqrafik verilənlər bazası çoxdillli dünya informasiya istifadəçilərini milyonlarla resursla təmin edən ən böyük şəbəkədir. 1998-ci ildə OCLC korporasiya tərəfindən ərsəyə gətirilmişdir. Bu şəbəkə sırf kitabxana mütəxəssisləri üçün nəzərdə tutulmuşdur. 17 000-dən çox kitabxana, 123-dən çox ölkəyə xidmət göstərir. WorldCat verilənlər bazasında əks olunmuş 300 mln biblioqrafik yazı ingilis dilindən əlavə, müxtəlif dillərdə də qeyd edilmişdir. Burada biblioqrafik yazılar işçi qruplar tərəfindən sistemləşdirilir ki, bu iş kataloqçu kitabxanaçıların üzünə düşür. Azərbaycanda ADA Universitetinin kitabxanası tərəfindən də OCLC biblioqrafik verilənlər bazasına biblioqrafik yazılar daxil edilir ki, bu Azərbaycan kitabxanaçılığının inkişafında mühüm bir addım kimi dəyərləndirilir. WorldCat.com-un istifadəçilərə müxtəlif dillərdə interfeyslər təklif etməsinə baxmayaraq, təqdim edilən biblioqrafik məzmun ancaq bir biblioqrafik yazıya əsaslanır. Tərcümə edilmiş biblioqrafik yazılara müəyyən edilmiş müəllif qrupu nəzarət edərək məsuliyyət daşıyır. Biblioqrafik verilənlər bazası informasiyanın cəmlənmiş olduğu elə bir kolleksiyadır ki, dünyanın hər yerindən ora daxil olmaq, biblioqrafik yazıları daxil etmək və mövcud informasiyalardan istifadə etmək mümkündür. WorldCat, OCLC kimi beynəlxalq verilənlər bazaları dünya kitabxanaçılıq təcrübəsində mühüm rol oynayır. Bazaya daxil edilmiş hər bir informasiya resursu öz müvafiq yerini tutmaq üçün mühüm elementlərdən ibarətdir. 2006 - cı ilin statistikasına görə bütün dünyada istehsal edilən, toplanan və artan informasiya kütləsinin miqdarı 1288×10^{18} bitdir. Ən çox artıma məruz qalan rəqəmsal informasiyanın elm sahəsindəki verilənlər bazasına aid olduğu müəyyən olmuşdur. {6, s.28}

Nəticə. Sonda onu qeyd etmək lazımdır ki, "Elmmetriya" anlayışı çox geniş məfhumdur. Bir çox elm sahələrini özündə cəmləşdirməyi bacarmışdır. Elmmetriya dairəsinin şaxələrinə əsaslanaraq elmşünaslıq sahəsindən başlanğıc götürərək, XXI əsrin aktual mövzusu olan – informasiyanın qiymətləndirilməsi kontekstində elmmetriyanın əslində nüvə rolunu daşdığıının şahidi oluruq. İnformasiyanın qiymətləndirilməsi həm müəlliflər, həm təşkilatlar, həm jurnalların səmərəliliyinin qiymətləndirilməsində nə qədər mühüm rol oynadığını göstərdiyim istinadlarla bir daha görmüş olduq. "Web of Science Core Collection" – jurnalların, müəlliflərin, təşkilatların inkişafı üçün əlindən gələni əsirgəmir və onlara qapılarını böyük məmnuniyyətlə açır. Faydalı məsləhətləri, sorğuları, tövsiyələri özündə birləşdirən bu bibliometrik platforma, vəsaitləri müəlliflərə, nəşriyyat işçilərinə təqdim etməklə, bu sahədə maarifçilik işini həyata keçirir. Hər bir elmi məlumat bazası maraqlıdır ki, onun siyahısında keyfiyyət şərtləri gözlənilməklə şərtilə daha çox jurnal adı yer alsın.

Ədəbiyyat

1. Cəfərov, C. AMEA Əlyazmalar İnstitutunun fəaliyyətinin elmmetrik təhlili: ilkin araşdırma / C.Cəfərov, N.Babaxanova // AMEA-nın M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu – Elmi əsərlər. – 2019. – № 2 (9), iyul-dekabr. – 67-75 s.
2. Əliquliyev, R. Elektron elm: müasir vəziyyəti, problemləri və inkişaf perspektivləri / R.Əliquliyev, R.Ələkbərov, R.Əliquliyev, T.Fətəliyev; red. Y.N.İmamverdiyev; AMEA-nın İnformasiya Texnologiyaları İn-tu. – Bakı: "İnformasiya Texnologiyaları" nəşriyyatı, 2015. – 129 s.
3. Hacıyeva, X. Müasir elektron bibliografik verilənlər bazasının yaradılması, struktur quruluşu və istifadəsi məsələləri / Xəyalə Hacıyeva // "E-kitabxanaların formalaşması problemləri" respublika elmi-praktiki konfransı. – Bakı, 2016. – 15 aprel. – 117-119 s.
4. Xəlilov, S. Elmşünaslığa giriş / Səlahəddin Xəlilov; elmi red. və ön söz A.Mehdiyev. – Bakı: Azərbaycan Universiteti, 2010. – 440 s.
5. İsmayılov, N. İ. İstinadlı informasiya resursları / N. İ. İsmayılov, S.Mütəllibova // Kitabxanaşünaslıq və informasiya. – 2017. – №2 (41). – 20-25 s.
6. Qurbanov, A. İ. Elektronelm (E-Elm) və müasir kitabxana – informasiya fəaliyyəti / A. İ. Qurbanov, P. F. Kazimi // Kitabxanaşünaslıq və informasiya. – 2013. – №2 (11). – 26-33 s.

N.Ismailov
V.Qulieva

Elmetric research and information evaluation Summary

The article discusses the history of the term elmmetry, as well as its position in modern times. The role of existing impact factor journals and the importance of the references were highlighted in the evaluation of the information. The article pays special attention to the activities of the Web of Science in the field of information evaluation. Information was provided on the self-referral ratio of journals, the con-

text in which the indicators of relative effectiveness of articles operate, analytical superstructures, and average references.

Keywords: Science, elmmetry, society, information, impact factor, index, reference, journal, database, website, self-reference

Н.Исмаилов
В.Гулиева

Элементарные исследования и информационная оценка Резюме

В статье обсуждается история термина «вязметрия», а также его положение в наше время. При оценке информации подчеркивалась роль существующих журналов по импакт-факторам и важность ссылок. В статье особое внимание уделяется деятельности Web of Science в области оценки информации. Приведена информация о коэффициенте самореферентности журналов, контексте, в котором оперируют показатели относительной эффективности статей, аналитических надстроек, средней референции.

Ключевые слова: наука, элмметрия, общество, информация, импакт-фактор, индекс, справка, журнал, база данных, веб-сайт, самореференция.

Рәүци: t.ü.f.dok. İ.Bayramova